The Asiatic Society Of Bombay
THIS MANUSCRIPT HAS BEEN ADOPTED FOR
MICROFILMING BY:-
SHREE. P. H. KARANI
Date 17-10-2008

557

65
1989

अन्याधान

Adhan

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

67
1989

अथ अधानसारंसः गंथ ५७३।

श्रीगणेशायनमः अथाग्न्याधानेनिरूप्यते तस्यकालः शिशिरवसंतग्रीष्मस्तावः पौर्णमास्यमावास्यायजनीयास्तिथयः हवि
र्यागेहिनीपुनर्वसुपूर्वोत्तराफल्गुनिचित्रानक्षत्राणी मृगशीर्षविशाखाश्रोष्टश्रवणानुराधाश्वपीतिकेचित् अश्वरोहि
णीमुख्यो वैशाखामावास्यायुताःमुख्यतमा ऋतुनक्षत्रयोगः प्रधानंरोहिणीयुक्तयजनीयोपवसथोवा तदलाभेऋतुन
क्षत्रयोगएव तत्रापिपूर्वपक्षएव ऋतुपर्वणोर्योगोयाज्ञाग्न्याधानेतुनर्तुनक्षत्रपर्वनियमः सोमपूर्वेतुआधानदिनए
वयथादिक्षानवतिनथातत्पूर्वकालएव एष्टन्यतरत्राग्नीनाधास्यमानोब्राह्मणानुज्ञातः सपत्नीकः कुशमाडगणहोमगोदा
नादिभिरात्मानंपावयित्वापूर्वेद्युर्नोदिश्राद्धानंतरंचाचार्यवृद्धर्त्विक्प्रतिसरबंधंविधाय सोमयागेनेष्टवा स्वाभुतस्था
नपवनमेचाचमनमंत्रप्रेक्षणानिकुर्यात् ऋत्विजः स्नानादिचतुष्टयंकुर्युः ततः पुण्याहंवाचयेत् तत्राग्निः प्रियतामितिवि
ज्ञप्यः ततः ओंपासनाग्नेः पश्चात्स्रुक्स्रुवौदर्भपत्नीयजमानाचुपविशतः उत्तरतः पतिः दक्षिणतः पत्नीऋत्विजस्तयोरुत्त
रतः प्राङ्मुखाउपविशंति ततः पत्नियजमानोञ्जपतः याःपुरस्तात्स्त्रियादिनिविष्टमित्यंतं ततः सर्वकामोग्निनाधास्यइतिम
नसाग्निः सकल्प्यान्निरूप्यवेदंतं पुनराधानेनविच्छिन्नसंधानार्थंसग्नीनाधास्यइतिविशेषः सोमपूर्वंतुसोमेनयक्ष्यमानः
सर्वकामोग्निनाधास्यइतिविशेषः वनाहीन्त्विजः प्रत्याह तन्मऋध्यतांतन्मेसमृध्यतांकामः इतितेचब्रुयुः तत्मऋध्यतां
तन्मेसमृध्यतांकामइतिः यजमानः ओं तथेतिप्रतिवदन् अथर्त्विग्वरणं असावहमाध्वर्यवेनत्वागच्छा
मियाजयतमाभवान् असावहंहोत्रेणत्वागच्छामियाजं० अमुशर्माहंओद्गात्रेनत्वागच्छामियाजं० भवानित्यादिनापादा
नपसंगृह्य तत्राश्वलायनोयजमानश्चेत्स्वाज्ञाखानुसारेणब्रह्मादित्विजोवरणंते अस्मिन्नग्न्याधे येचदृमामेब्रह्मा
सनब्रह्मत्वामुकशर्माणंवरणइतित्रिस्त्राणं ब्रह्मारंताजपति महन्मेयोचोभगोमेयोचोभ गोमेयोयस्तोमेयोचस्तोमेम
योचः कुसिमेयोचोभुक्तिमेयोचस्वस्तिमेयोचः सर्वमेयोयः इतिजपित्वा यद्दमांक्तेब्रह्मासंतेब्रह्माहंतेमानुषइतिप्रतिजा
नीते यजमानः ओं तथेतिवचनसर्वत्रः यजमानोहोतारंवृणीते अग्निर्मेहोताहोतास्वामंवृणे होतामहन्मइतिजपि
त्वा अग्निर्मेहोतासतेहोताहंतेमानुषइतिप्रतिजानीतेः यजमानः ओं तथेत्यादि अध्वर्युवृनिने अदित्यामेध्व

र्युः समेभुर्यरध्वर्युत्वामुवृणे अध्वर्यवेत्वाजपति महन्मइत्यादिजपत्वा अदित्योध्वर्युरध्वर्युरहंतेमानुषः यजमानः ओं तथाबोधाय
न्वरणंपसंयजमानः अदित्योमेध्वर्युरध्वर्योध्वर्युत्वामुवृणामार्षेयेन अध्वर्युरहंत्वाजपति अदित्योदेवोदेवोध्वर्युः संतेध्वर्युरेनां
नुमतः कर्मेवाहंकरिष्यामि महन्मेवोचयस्तोमेवोचोभगोमेवोचोभगोमेवोयास्तामोमेवोचाः कुसिमेवोचोभक्तिमेवोचाः सर्वमेवोचः
सर्वकल्याणंमेवोचतन्मावित्वतुतन्मात्वित्वतुनमुक्षीय तत उद्गातव्यक्षे यजमानः अस्मिन्नग्न्याधेयेपर्जन्योमदुद्गा
तारंत्वामुकशर्माणंवृणे उद्गातंजपति महन्मइत्यादि पर्जन्यस्तउद्गातासतउद्गातंहंतेमानुषः यज० ओं तथातः अस्मि
न्नग्न्याधेयेऽग्निर्ब्रह्मत्वेवृणे सभविष्यमित्याह बौधायनस्तु यजमानः सर्वास्वशाखानुकूलेनवृणीतेवचयथाप्रत्युचुः यजमा
नोब्रह्मानंत्विजोमधुपर्केणार्हयित्वाइतिसूत्र्य वरणक्रमेणब्रह्मादिकांडानुसमयेनयथार्थानुसमयेनवार्हयेत् एकविंशतिय
पचविंशतिवादर्भमयंविष्टरंत्रिर्निवेदयति विष्टरोसीत्यविगुदगग्रंतस्मिन्नुपविशति अहंवर्म० सलि पादौ३ त्रिर्वर्नेजेस्
तेउदकेदक्षिणपादंप्रक्षालनार्थंप्रयच्छति ततः सव्यं मधुपुथायन्वीतजलरूपेअर्घ्येत्रिर्निवेदितंतमाज्ञलिनाप्रतिगृह्णाति आ
चमनियेजलेत्रिर्निवेदितमावंशयीतंतदाचामति अमृतोपस्तरणमसि शुध्यर्थंपुनरन्यज्जलेनाचामति मधुमिश्रेसर्पिर्मिश्रे
वादधतिमपिधानंमधुपर्कंत्रिर्निवेदितं आदियमाणंतमिक्षते मित्रस्यत्वाचक्षुषेप्रतिक्षे अंजलिनाप्रतिगृह्णाति देवस्यत्वाश्व्यो
प्रतिगृह्णामि अवेक्षते मधुवाताऋतायते० मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः मधुद्यौरस्तुनः पिता मधुमान्नोवनस्पतिः
र्मधुमांअस्तुसूर्यः माध्वीर्गावोभवंतुनः सव्येपाणौकृत्वाअनामिकयाचागुष्ठेचिन्वीः प्रदक्षिणमालाद्यंतेदक्षेशः
वसवस्त्वायायज्ञेनछंदसामक्षयंतु पुरस्तान्मामृ रुद्रास्त्वाविष्टुभनछंदसामक्षयंतुदक्षिणतः अदित्यास्त्वाजागतेनछंदसामक्ष
यंतु पश्चात्तु विश्वेत्वादेवाआनुष्टुभेनछंदसामक्षयंत उत्तरतः मध्याद्दहित्वाक्षिपति सुतेमधवन्त्सोमैः३ ततोमधुपर्कपात्रमुत्तोनि
धायएकदेशंदक्षिणंहित्वाभक्षयति विराजोदोहोसि? शुध्यर्थंमाचम्यपुनरेकदेशमहित्वाभक्षयति विराजोदोहमविय २ शुध्यर्थमा
चम्य पुनरेकदेशमहित्वाभक्षयति मयिदोहः पद्यायैविराज ३ तृतीयग्रासंनसंशेषमश्नाति सशेषग्रासानपक्षेअवसिष्टमुदगुप
विष्टयग्रासंनाश्नपछंदसमवक्षिपेत शुध्यर्थमाचम्यपुनर्निवेदिताचमनियेनसशेषणाचामति अपहतपिधानमसि शुध्यर्थं
माचम्य अवशेषनाचामति सत्यंयशश्रीर्मयिश्रीः श्रयतां शुध्यर्थमाचम्यपुनः कर्मांगमाचमनंकुर्यात् गविन्त्रिर्निवेदितायाः

मातारुद्राणां॰ ऋक्वृत्तिर्जपित्वा ॐ सुस्रजेतिवेदत् नतोयजमानः गर्भपुष्पयतोपवितवल्कालंकारादिभिः पुत्रपौत्रवामधुप
र्कौगोजनमृत्विजेदद्यात् एवंब्रह्मादिनाहूयित्वा अध्वर्युनाऽभ्यर्हयेत् इत्याश्वलायनमधुपर्कः तत्रायंबोधायनमधु
पर्कः यजमानः शुद्धगार्भ्यएवंवासनउदङ्मुखशमहतशुद्धगुणंवासआस्तिर्यतत्रान्नाद्यूरुवत्तमत्विजमुपविश्यतेसंयोवागारस्य
शान्तदिशिनागेग्रपुर्दर्भपुञ्जलपिधानसहितंकारपपात्रंचतुरः कुर्वन्दधिमधुघृतमापः पयस्यंश्चयकृ २ पात्रंधुवरुत्रयुगंभोजनपात्र
स्रुवालंकरणियमुदकुम्भंप्राक्षणिपात्रंचोदपात्रंनिहिनुयाच्चान्वाहार्यासादयेत्॥ यस्यागोर्मधुपर्कार्थं पयआनीतंतादक्षिणार्थाचा
मिक्षांपचेत् पवित्रेकृत्वाप्रोक्षणिपात्रमुत्तानंकृत्वातस्मिंस्तिरः पवित्रमपउपानियन्निरुप्यासान्नान्युतानिरुत्वान्निः प्रोक्ष्यका
स्यांबुर्वैरजसापरिवातस्मिंस्तिरः पवित्रमाज्यानियदघ्रानयतिः अनन्तरंघृतमानियपयउपासमयतितंताभ्यांनियवर्षंतमा
सस्याचास्यात्रंयचपुरस्तादुपगूहति राष्ट्रभृदस्याचार्यसदिमास्वद्योषं यजमानः उदापात्रंपआनियकुर्च्यांयामधस्तादुपरिष्टा
त्प्रपरिस्तृन्नपाद्याआपः इतिकुर्वीवताऽभिमन्त्रयेत अपःपादावनेजनिर्दिशंतेनाषयतुमे अस्मिन्कुलेब्रह्मवर्चस्यसानि त
तोदक्षिणेपादेपूर्वंब्रह्मण्यंतितंतोवामंश्रीब्रह्मण्यंतिपुमानभिषिंचतिविपरीतंवा ऋत्विक्पादावनेकुः पाणिशोभ्रंशतिः
महिमहामयिभगमयिभगोमयियशः अपउपविश्य आत्मनउरोभिभ्रंशति मयिंद्रियंवीर्यं आयउपसृशतिःयजमानः
पात्रान्तरेपञ्चनियमूर्द्धभिर्यैर्विसमिश्यकुर्च्यांप्रपरिस्तृत्य अद्भिणाआपः इतिप्राहः ऋत्विताऽभिमन्त्रयतेउ
माउसाहर्चसाय ॐ स्रुक्तपयसातेजसाच तंमाप्रीयप्रजानांकुर्वीधिपतिपशूनां यजमानस्तासांमध्येदेवंऋत्विगवजत्रा
वानयति ऋत्विगानियमानमेकेदूरमनुमंत्रयंते विराजोविराजोदोहंममपद्यार्थविराजः यजमानस्ताः पराचिनियमाना
आपानुमंत्रयते विसमुद्रयः प्रहिणोम्यक्षिनास्वायोनिमपिगछत अक्षिदूः प्रजयामुयोसमापरासेचिमत्पयः पुनरपिपांत्रा
तरेपआनियकुर्च्यांप्रपरिस्तृउपस्तरणियाआपदुतिप्राहऋत्विक् अदाय अमृतोस्तरणमसिसुतस्यत्वाभ्यवमृताभिः
पिंवतदूः परिस्रुतः आध ज्ञपसमापयेत् यजमानः कुर्च्यांयामधवर्त्यापात्रंपरिगृह्यमधुपर्कः इतिप्राह ऋत्विक्तमनु
मंत्रयंते अग्नेविवोयेयज्ञासियज्ञायज्ञोसियज्ञस्यत्वायज्ञंयज्ञेनयज्ञेयज्ञियंमाप्रियप्राजानांकुर्वीधिपतिपशूनां तमुमाह्याहस्तास्या

परिस्रुतिदेवस्यत्वा॰ ध्यांप्रतिस्रुद्भिर्मितिपिधानः दक्षिणत्यन्नेयस्त्रिचितृणादिकमापतितंतेनगुंष्टेनापकृनिष्टिकायान्वो
यमग्रहंनेर्ऋत्यांदिशि निरस्यति नेष्टाविद्विकतामियातंघोरातन्नस्तयातमाविशेयास्मोद्दृष्टंयचयद्दिषः अथउस्रुवेण
सर्वांसिरगुलिभिर्भस्त्रीकृत्यप्राश्नाति यन्मधुनोमध्यंपरममन्नाद्यंयि तेनाहंमधुनोमध्यंनपमाणान्नाद्यनवीर्यंण
परमान्नादोमध्योसानि सस्रेदवमन्नमुक्तानिः प्रानातिः प्राविशतमनुक्तानिः पचीति ऋषभमालभतेः प्रियादद्यात यजमानः
पात्रांतरेपआनियकुर्च्यांयोपरिस्तृत्यापिधानियाआपः इतिप्राहऋत्विक्ता पवित्रंअमृतापिधानमसि उदस्रुमुरुंवर्षुर्वेदाच
म्यत्राप्रस्कुर्पविवातिः यजमानः स्रुतोजातेगोरितिदक्षोयति ऋत्विक् गोरसयपहतपाप्मापपाप्मानुनुदतमुचामुष्यच द्
तियजमानस्यषप्मंतनामस्रुवति तामुस्रुवेस्थन्नमंत्रयते गोर्धेनुर्मन्या मातारुद्राः प्रनुवोचंधिष्ट विवतूदवंतेनेत्यो
मुमजंततियजमानः मिक्षान्नासंद्भुतमितिप्राहंऋत्विक्सुभुतमित्युक्तादन्नमंत्रयते भुतसाविराट्तन्मोक्षायिततन
मेशियत्नमउर्जाय ॐ कल्पयतादिति ततश्चतुरोनानागोत्रान्ब्राह्मणा भोजयतेतिब्रूयातेषुभुक्तवसुभोजनापात्रेस
न्तस्माउपहरति तच्चत्विग्भ्राश्नाति विराड्मिविराड्न्नाविराड्राजोमयिधाहि यजमानः अस्माद्यार्थिर्जेवस्त्रंधुरंवधुल्ल
युगदाधिग्राम्यगोत्रकृष्णायतनानि इष्टदेशादिर्घचतुरस्रंसमंचतुरस्रंवाग्रादक्षिणदूर्द्धयुक्तउगारपरिक्रम्यातन्मध्यंगार्हपत्या
स्यायतन षडंगुलचदशंगुलः द्विपदस्त्रिपदोवाग्रात्क्रमः द्वादशांगुलः त्रयोदशः चतुर्विंशत्यंगुलोरात्निः गार्हपत्यमध्याद्दारंप
द्वादशपदंवाग्रात्क्रामाष्टौपदाष्टेकाऽहवनीयमध्यः एवमन्यतमाद्यामाद्रज्जुपंचधाषाद्वावासभुज्यसष्टसमंवाभागमा
नंकृत्वास्याऽग्रयतः पाशंकृत्वापुनः पंचधासमुज्यअपरस्मादंतादुद्गृह्यतिनेलक्षणंकृत्वागार्हपत्याद्दवनीयमध्यंयोः
पाशंप्रतिमुंचतेलक्षणंरहित्वादक्षिणाग्रंयलक्षणंशकुनिहन्यात् एवमुत्तरतआर्जवार्धदक्षिणंशंवोरुदग्द्वादशांगुलाधिकं
गुल्हंयशकुनिहन्यातुः सदक्षणाग्रेमध्यः पयदशांगुलारज्जुमुभयतः पाशंकृत्वाएकपाशादक्षणाग्रीमध्यशंकेप्रतिमुंचतया
रुभामउरुपरिक्रियत मदलंग्यांतरंस्वायामध्यंकारंजरान्यवुशंनिहन्यतस्मिन्न्यासप्रतिमुंचतेमदलांतरपूर्वावसरिति

स्वेतमरत्नियांससगेप्रदेशेनियम्यउत्तरंपार्श्वमुत्सृजतः अवासिष्टदक्षिणाग्रंप्रायणनमर्पति यथाप्राः तारज्जुविपर्यस्यत्यक्षेण
र्दक्षिणोत्तरतऽआरुप्यलक्षणेशंकुनिहन्यात्समुत्कारः एवंदक्षिणेतस्तद्यजमानायतनः गार्हपत्यस्यायतनः अहवनियमध्य
शंकोः पश्चात्पुरस्ताच्चानुप्रस्थ्यप्रदेशे॥ तथामहावर्षासुलिखेत ताद्गार्हपत्यस्यायतने अहवनियमध्यशंको पश्चात्पुरस्ताच्चानु
प्रस्थ्यप्रदेशमात्रेशंकुनिहन्यात्। अरत्निद्व्यायामारज्जुमुपयतः पाशांश्चत्वान्यतरतस्मात्याशांदारभ्यद्वादशांगुलेऽश
दशांगुलेचलक्षणेस्वाहवनियपूर्वापरशंकोः पाशौनिधायदक्षिणयल्लक्षणेदर्शपूर्णमासयोरुप्यप्रथमलक्षणेशंकुनि
हन्यातुः एवमुतरतो रज्जुंव्यत्यस्येवंदक्षीणतऽउत्तरतश्चतस्रुतुल्यमाहवनियायतन अहवनियापरस्माच्छंको दक्षिणतऽउत्तरतश्चद्वाभ्यिशदंगुलेशंकुनि
शंकुः तस्मान्माहवनीयंचतुरस्रंविधायपणवत्यंगुलनिहितशंको दक्षिणतऽउत्तरतश्चद्वाभ्यिशदंगुलेशंकुनिहन्यात्श्रोणि अह
वनियापरस्माछंकोर्दक्षिणतऽउत्तरश्चतुर्विंशेतंगुलेशंकुनिहन्यात्तावंसौ दक्षिणश्रोण्यसंतातरज्जुर्द्विगुणामुभय
तुः पाशमध्यसलक्षणेरुत्वादक्षिणश्रोण्यसशंकोः पाशौप्रतिमुच्यलक्षणेनदक्षिणेश्रोणिशंकोरारभ्यादक्षिणांसेशंकुपरिलिखेतुः एवमुत
श्रोणांशमस्थलक्षणशंकोप्रतिमुच्यमध्यलक्षणेनदक्षिणेश्रोणिशंकोरारभ्यादक्षिणांसेशंकुपरिलिखेतुः एवमुत
रपार्श्वलिखेत एवपूर्वमपरपार्श्वस्यप्राणद्विगुणारज्जापरिलिखेतः तस्मन्मनै यदित्वत्पीयसिपुमितदाषनवत्ययु
लनिहितशंकोर्दक्षीणारतरयारज्जावतद्धनमत्यावृत्यादनादजैवेणाग्नयो तोद्वाभ्यिशदंगुलेशंकुनिहन्यात्श्रोणिः एव
माहवनियस्यापरस्माछंकोर्दक्षीणोत्तरतो श्रश्चतुर्विंशतंगुलेशंकुतावंसौ यद्वाषण्णवत्यंगुलारज्जुर्द्वादशधासमुप्यआगंतु
कत्रयोदशचतुर्दशपंचदशानुचिद्भूयिस्याआष्टादशोशाशविधायैवयोदशेशोयथापुरस्ताद्धवतितथाषण्णवत्यंगुलनिहि
ताहवनियापरस्माछंकोः पाशौप्रतिमुच्यत्रयोदशेनदक्षिणोत्तरयारारुप्यचतुर्दशेशंकुनिहन्यातेश्रोणिः पाशौत्यस्यत्र
योदशेनदक्षिणोत्तरयारारुप्यपंचदशेशंकुनिहन्यावंसौः एवंविधायसर्पत: सनमयेतः दक्षिणेश्रोण्यसभ्योरज्जा
दक्षिणतः सोत्तरालद्वाद्वादशेनशंकुनिहन्यतयोरागंतुकत्रयोदशेनाधिकोमुष्मत्तमाशोपरपाशान्तरज्जुप्रतिमुच्यद

तथादक्षिणपार्श्वपरिलिखेतः एवमर्वतः प्राक्तनाद्विशुल्बधिकाप्राक्तनयोरेवप्रतिवचापरिलिखेवत्तत्यापिकश्चित् समी
क्षेत्रचतोबाह्यांमस्वल्पान्नियताहतो चतुरंगुलविस्तिर्णाद्वादशांगुलमधिता षडंगुलोच्छिताकार्यासमतादेदिमेस्वल्पा
न्तचार्धप्रणाःस्युः सर्वासामुपंमस्वल्पा विस्तारोच्चतोचद्व्योरप्यर्धप्रमाणा एकांगुलपौर्णमा वसिविवेदिः प्रागेवय
त्तपात्राणिसंपादनियानि तपालक्षणान्युच्यंत हस्याष्टहस्तमुखवायुसपुष्कलनामन्यतमावृक्षाः सचनवत्यः प्रादेश
रत्निबाहुनामन्यतमायामास्वकुस्थानसंतनवत्यारुप्तमुलरुग्रा आग्रासंचनाआयामार्धेनाअवशिष्टायामार्धेयथाशो
भन्त्वित्तुः पंचाशांगुलविंशयुताअवशिष्टाग्रेअग्रेहात्रहवणंजुरुभ्रुवाघसाहोमहवनिष्टदाज्यग्रहण्याद्याः बाहु
मात्रिषुप्रादेशमध्यविलोपसंपाद्यावशिष्टादेडः कार्यः स्रुवस्त्वरलिमात्रांगुष्टपर्वमात्रवतवील्लः धारणमेक्षण्योरत्निमा
त्रेचतुरंगुलविस्तृतसमाये उलुखलप्रादेशारत्निद्व्यारत्न्यन्यतमायामतदर्धविस्तारंतदायामत्रिगुणेमुखलः प्रा
शित्रहरणंप्रादेशमात्रंगोकर्णोष्ठतिश्चतुरंगुलदंडः स्यः स्फ्यःकार्यश्चतुर्गुलविस्तारोरत्नीमात्रः चमसाः प्रादेशमा
त्राश्चतुर्गुलदंडाअष्टांगुलश्चतुरस्रावत्साः शम्याषट्त्रिंशदंगुलाःअष्टांगुलकुंडाः इडापात्रादारव्याश्चत्वारिंशन्मात्रे
चतुरंगुलदंडावशिष्टवील्लेगोदानेहचतुरंगुलदंडाप्रादेशमात्रेअष्टांगुलचतुल्लविलपिधानमपितादृंडरहितः
भ्रुवाग्नीहात्रहवणेवंचत्वारिंशो जुहूवासाहोमहवनिप्रचरण्यः पात्नीवत्यः उपभृत्स्रुषदाज्यग्रहण्यो आश्वत्थ्योस्पया
शम्यासुवप्राक्त्रिभ्यसुत्यानिरवादिराणीतराण्यदामाथीविचारण्यानिः सोमिकाश्चमसानयग्राधाः औदुंबरावा
सोमिकग्रहदधिधर्मधानित्रवर्ग्यमाज्यंग्रहाश्च अन्यानिकर्मविषयाणिनियतानितत्तः प्रकरनेवक्ष्यंते: अरण्योआधा
नवत्कालेयथायुक्तंभवतः तथायुर्यमेवसंपादनियतः तत्रायंविधिः आधानस्यवैशाखादूर्ध्वंहेमंतेवापुर्वस्मिन्दिनेशुक्लपक्ष
गतः पुण्याहंवाचयित्वाग्नीन्नाहृत्यप्राचिमुदिचिवादिशमुपनिष्क्रम्यतत्रकुत्रचिद्वाश्वेतप्रग्रहानातिउठरोश्वत्थ
वृक्षः शमिगर्भोवाविद्यतेतत्रमत्वोचतुरंगुलासेधहादंशांगुलविस्तारेषोडशांगुलायामेअधीवासर्वतः प्रादेशमा

च्योचतुरंगुलमेवाधोरात्तरणिमाहरेत् आरण्योरुत्तराधरसंधाविदारितवत्सस्वधोत्तराधरमार्गनिबंधनः अ
विदारितेतयर्क्षोः उत्तराण्याः प्रत्यग्निगार्हपत्यजननंचक्रुर्यात् उत्तरारण्यवसानेऽधरारण्यंचक्रुर्यात्: अयतनानीतिवा
मानेनाध्वर्युरग्नीध्रमध्वर्यवहाराकरिष्यन्नसत्वा अथाध्वर्व्योदयाजघननगार्हपत्यस्थानमुपविश्यनपति उदाद्यद्भू
मदंतुअथाध्वर्युस्त्यमादायसयजमानपत्नीकायांसहवेदकरावंतेनप्रविश्यनिष्टन्यजमाननान्वारब्धोगार्हपत्यस्थाय
तनमुद्धति उद्यन्यमानमस्याऽमध्यमंपापमानंयजमानस्यहंतु शिवानः शग्मुर्भूशाश्वतस्यः शंनोमातापृथिवि
नोभवत्वाकाशति अपस्पृष्टापविशति अंथेनमाद्भ्यवोक्षति शंनोदधिरमिष्टयेऽयांमवंतुपितये शंयोस्त्रुमिस्रवंतु
नइति एवमन्वाहार्यपचनमाहवनीयंच उद्धनन्नादिवाराजन्त्रमोषधीस्नातसंवसन्नयजमान अतवेद्यानुपूर्व
णास्थापितान्वाहार्यवान्वानस्त्याश्वमभारानिधेकेनत्रयतुषासंस्मरति वैश्वानरस्यरुपृथिव्यापरिस्रसा स्योनमा
विशंतुन स्मिताः यदिदंदिवोयदृदः पृथिव्याः सजज्ञानेरोदसिसंबभूवंतु उषान्रुशमुषाद्वोमयोभूंजियमागमि
ष्टाः इत्युषाणः उर्तिः कृर्वाणायन्पृथिवमचरंगुहाकारमारुरुपप्रतित्य ततन्यतमिहंसमरतः शंतजिवमशारदः
सविषाः अरुक्कर ऊर्जपृथिव्यारसमाभरतः शंतजिवमशारदः पुरुचिःवम्मिमिन्नुवितंगुहासुश्वात्रतउर्व्यबधिरा
मवामः वल्मिकवंपाः प्रजापतिसृष्टानाप्रजानासुधोपहत्येषुवितन्नाऽस्तु उपप्रोमन्थिषमुर्जप्रजाभ्यः
संदग्धेहोभ्यारसमाभराग्निः सुरुः यस्यरूपविभ्रदियायविदद्गुहाप्रविष्टाः सरिरस्यमध्येतस्यदविहितमाभरंतोछंदस
मस्योविधेमः वराहविहत यत्यथेपत्यसरिरस्यमध्यउवप्रेपश्यज्जगतः प्रतिष्ठा तसुरस्यायतनाद्दीजानंपर्णप्रथि
व्याः प्रथनः हरामिः पुष्करपर्णः याभिरद्भः हज्जगतः प्रतिष्ठाभुर्विमिमाविश्वजंनस्यभव्यस्तानः शंवाः शर्करा
अपरतअद्रः हिरण्यमध्यः समुतः समरमः प्राजासु तत्समरन्तुरतोनिधायातित्रयछंदुनितृय त्रिनिरुज
तामित्रिनिसेवर्णानितपदृशकरवानि अश्वोरुयस्त्वायदश्वस्यतिष्टः सचसरदेवेभ्योनिन्याय ततन्यतमिहं

175
1989

समरतः शंतजिवमशारदः सविराः अश्वस्यः ऊर्जः पृथिव्याऽअध्युत्थितोसबनस्पतेशतवल्शाविरोह त्वयावयमिषमुर्जमदं
तोरायस्पोषेणसमीषामदेमः ओहरः गायत्रियाहीयमानस्त्रयंतेपर्णमपतत्तृतीयरंदिवधि सोयंपर्णः सोमपर्णाहि
जातस्तंतोहरामिसोमापिपस्यावरुध्यै देवनाम्नस्त्वादेवदतायदुपाशृणाः सुस्रवोवेश्रुतोसि ततोमामाविशंतुब्रह्मावर्च
सतत्सभरः स्तदवरुध्यासास्तात् दृतिहाख्याः पत्नीशायणी मयययातेरश्वस्यांग्रेहंतिमशामयत्प्रजापतिः तामीमा
मग्रहायशमि शंत्येहराभ्यहं शमि यतेरश्वस्ययुतोविकंतभाशार्ष्टज्ञातदः तयाभासासमितऊरुनोलोकम
नुप्रभाहिः विकवतं यतेनातस्यत्स्यमाछिद्रज्ञातवेदोमरुद्भीस्तमयित्वा एतंततदग्नेः सयारामीसात्माग्रेस
हृदयांसंवहृ अशनिहृतः न्यिन्त्रियादश्वस्यासभरतारहृत्यः शंतिर्माभीसः स्रुतास प्रजापतिनायज्ञमुखेनमित्वा
रिन्नस्त्रुद्भिपुनाः प्राजासे प्रसिद्ध्यस्यासमिधः यतेआमेऽजस्त्रिवितनुरार्षधिपुत्रतिष्ठाता तेहिरुसभरामिः
मुजमुत्तायाः अश्वस्याङ्यवाहृहिज्ञातामप्रेप्रस्तनुः याज्ञायाः सभरामीः शंतयोनिः शमिगर्भमग्रेयप्रजनयीत्तवः
योऽश्वस्यः शमिगर्भोरुरोहृत्यसचाः तंतेहरामिन्नयणायज्ञीये केतुमः सह द्वाभ्यामरणीयज्ञपात्रानिच यज्ञी
ये कृतमि सहृतसर्वाण्यपिपात्रानि यजमानऽश्वत्रायनश्वस्तु योऽश्वस्याः शमिगर्भऽरुरोहृत्वेसचा तत्वाह
रामित्रत्रणायज्ञीये केतुमिः सहृतिद्भितियोपिमंत्रः अद्यनेनपूर्वनाहृते सभरतासंभरान्युनपित्रेत्वंसभरति य
त्सामसमरज्ञात वेदायत्वाशमिरसुतपुन्यंतरासभरतः सिदविवः प्रजाभ्यऽरन्त्रोलोकमनुनेविविहानः ततोमुतकु
लापचित्रियाश्वस्याहिरण्यरज्ञतशकलानिरणाव्यतिरिक्तांस्त्रीवाविभरत्वनिद्ध्यात् उषाग्रज्ञातांनिधायः अथगोपि
तयज्ञः अध्वर्युः प्राभुरवासिनयज्ञयजमानस्यदक्षणेगोदानप्रदेशेश्वाग्नीणिविणिदर्भमजुलानिधायवं
शध्वपनादीनस्त्वनिरुतनातंकरोति वपस्त्रवपेदेवेभसविनापशुतोग्रहणासः शितीहृ यजमानउसदेशायपन
देशमसिमंत्रयते यामिमदंतऊर्ध्वनोमानितानिमेमस्ततयसंतुः पत्न्याऽपिमंत्रनत्रेवेशाव्यतिरिक्तोपपक्षादिवा

पनं यजमानमुदकुंभेनाभिषिञ्चन्वाचयति इमामग्नेऽसपत्नां सुवध्वं मातृणामुपस्थे विश्वाहास्मै सुमनसस्यमाना सोमोऽस्यै ब्रह्मा उ राजापां वत्सः प्रजापतिः परमेष्ठी पशवो मित्रोऽधिपतिः सेयमस्मै यजमानायास्यै दीक्षायै मनुमतेऽनुमन्यस्व स्वाहेति पत्नीं संनह्यति पत्नी संनह्यति पत्नी संनह्यति पत्नी

तृप्तितरोहविषेऽतर्वे अग्निमन्येजोवहिष्यानिषद्यमाधिरःप्रमायनवः वर्हिर्निधायपितृणांपुरस्ताद्दक्षिणतोवाएरवो
षधहोमश्चाजानभ्यर्जावदक्षिणेतरणिदधातिश्रासनत्रायनचेमेनयोःसोम्यासःअगतोःप्रश्नोजनायेनामुकत्रि
वाभवचनवा एकेनोदकुभार्घेननुष्णीमार्जयति अथाद्यमार्जनचार्घमर्घपानादनंतराः अन्यस्याद्दपुरुषपिंडो
ह्वार्घेनुविद्रवेधाः स्राहितनसहैकनतंदुलस्याद्विरेववा स्नानचतुर्थमित्याद्दुरेतन्मार्जनलक्षणं अथपयःपा
नान्याहारयति मधुपानक्षीरपानसकुपानमधामन्यतमद्दासकुपानमद्भिः पयसावामिश्रीतमयति एकैकचया
त्रहयसमरणिय तन्नाषड्समुद्योवीक्षितंयमेकंवान्नाह्मणाभ्यः अवशिष्टंक्षितंयमेकंवान्नाह्मणाभ्यः अवशिष्टंक्षितंयमेक वान्नाह्मणाभ्यः
पितामह्याद्दाःपानःयतद्दः प्रपितामह्याःपानःदुतिनवद्दःस्वलिवादद्यात् पुर्वमार्जीतशेषमोदकुंसनतूष्णीमा
र्जयति अथसंहितानक्षान्यपरिनश्यात्वारःपितापुत्राःपुर्वेदिग्राद्दक्षिण्यनयथाज्यंष्टामुपविशंति अनुजा
वहनमेदतरद्दा तन्नाहादशाक्षान्यानारकर्षणति एवज्यष्टानुजौतन्नयोविजयिन समसख्याकरणात्तः अ
वशिष्टास्त्रायोदशकनियानाकशातिसपराजितोविषमसख्याकरणात् अथयदिद्दोपुत्रौस्यातातदापितायतुर्विंशो
त्यक्षरशिरुरुत्याहरेत अथैकपुत्रस्तद्दोजायातंतिया अत्रापिद्विरायाम पितापुत्रोद्दादशाक्षान्कर्षतिन्नयाद
शाक्षाभार्यानिसापजीता पुत्रासावेजायापतिएवंप्रत्येकंद्विवारमाकर्षतः अत्रापिभार्यैवपराजीतापभवति: स्त
स्तमितिमन्त्रमुच्चारयोत्तराक्षानाकर्षति स्तस्तमितिराजीतोजपेद्दा युतावसानेसर्वपाजपेत्स्वेन एववारत्रयंवृ
त्याद्युतप्रसादनइत्युक्तातिष्टति यद्दापराजितवशिष्टपुनः पुनःद्युतप्रसंगनावशिष्टानामाधिपराजयः पित्तेव
जितयिजितमादनविवेयति पितृभ्यस्त्वापितामद्दभ्यः प्रपितामद्दभ्योजुष्टमुपकरोमि सत्यदेवोक्षतिपि
४वृष्यस्त्वापितामद्दभ्यः प्रपितामद्दभ्योजुष्टप्रोक्षामि निर्वापप्रोक्षणपात्रेणा रुक्षणाजिनमुत्तरलमुसलेनि
घायावद्दत्यसक्तसक्तीस्तानप्रक्षाल्यनदुग्धोदकयाग्नांतरेप्रज्ञातंनीधायचरुमाज्यंचाधिश्रित्यामंमपर्यग्नि

रुत्यचरोरुपविष्टात्मृतमाज्यमनियम्युदर्विरुचसंघरुत्यचरुमभिघार्योदगुद्वास्यवपाद्दोमार्थंचरोरेकपिंडमुद्धृत्यपचस्रु
वादुतिजुद्दोति याःप्राचिःसप्तवस्याषऽनरश्चयाः अदितिर्विश्वस्यभुवनस्यमात्रिसितस्यपितृदेवस्वधानमः स्वाद्दा:
पित्रेदः अनदंचेपवतेरंतर्मद्यएषियव्याः दिवादिवरंनताभीरुतिर्मारंतस्यपितामद्दायेस्वधानमः स्वाद्दाःपिता
मद्दायद० अनरंचेवनुतुमिः सवैरदारुत्रैः समंधिकैः अर्धमासैरुश्चमासैरुश्चांतरन्यप्रपितामद्दायस्वधानमः स्वाद्दा
प्रपितामद्दायेदः यन्नमातात्रकुलोमश्चरत्यननुव्रता तन्मेरेतः पिताद्दासूरुयोपपद्यता० स्वधानस्वाद्दाः पित्रेद
दः यद्दः कव्यादमदद्दोकान्प्रनयजातवेदाः तद्दा०अद्दंपुनरावेशायाम्यरिष्टोः सर्वेरंगैः संपचतुष्पित्रेः स्वधानमः
स्वाद्दः पितृभ्यद्दद० ततावपाद्दोमार्थंपिंडनेधायिमस्योपस्तरणंमधारणकर्तामौदुंबर्यादर्भ्याजुद्दोति सोमायपित्रमा
नेशुष्मीणेजुष्टभोहविः वोजिन्दिदंजुषस्वानःस्वजाद्दव्यदेवेभ्यः पित्रेभ्यः स्वधानमःस्वाद्दाः सोमायपितृमतद्दद०
अंगिरस्वनमुतेयमपितृमतमादुवेवस्वतेतदमाद्दिनःस्वजाद्दव्यदेवेभ्यः पितृभ्यःस्वधानमःस्वाद्दाः यमायांगिरस्व
तेपितृमतद्ददः यूरुग्रेकव्यवाद्दनपितृणास्यतार्धः प्रदेवेभ्योवद्दाद्दव्यपितृभ्यश्चस्वजाद्दव्यदेवेभ्यः पितृभ्यःस्वधान
मःस्वाद्दाः अग्नयेकव्यवाद्दनायद० इतिपिंडत्रयंदत्वातूष्णीमर्घावनेनिधायतंतः पिंडानरुत्वाद्वितियेस्थादकुमस्था
धेनंतपुत्रिपुरुषानतूष्णीमार्जयित्वापितृनुपस्तरणंमधापितादद्याति एतत्तेततामुकशर्मन्येचस्वामनुयाः अस्वा
मंत्रान्वरयोपततत्स्वधास्तिर्यावतिष्ठंतावतितेमातावतावतएतामात्रामुतादद्मिपृथिव्यांमितमसितताय
मासेष्टाः प्रथमपिंडद्याद्दः एतंतपितामद्दामुकशर्मन्यचस्वा० मातपितामद्दास्वधास्तिर्यावंदतरिक्षंता० तदा
म्यतरिक्षेणमितमसिपितामद्दायमासेष्टाः द्वितियपिंडद्याद्दात् एतंतप्रपितामद्दामुकशर्मन्य० पांतप्रपितामद्दा
स्वधास्तिर्यावदिस्ता० दामिदंचामितमसिप्रपितामद्दायमासेष्टाः । तृतियः अन्वपितरोयथाभागमदध्वं: द्वि
तियस्यादधुमस्यशेषनपूर्ववन्माजनकुर्यात्: तृतियोदधुमजलनदुग्धप्रक्षालनजलनालोदधुमोपिंडसमिय

प्रवाहेयेतु यानिरक्षः स्वस्रीभ्रमानियेचाप्यपितरोहरंताविहरंतोन्त्यपुरुषिरस्यंते येनुः पतितागर्भोऽस्रग्भागउ
पासते तेभ्यस्वजास्वधानमस्रण्युवंतुमदंतुच यः आमायेन्चपचत्यथचतुष्टाः पतितिनः तेभ्यस्वजा० सेकुमिरस्मि
येविज्ञाताः पतितिनः तेभ्यस्वजा० ततेः किंसमिपमागत्याजनद्दाति अजतापितरः अजतिपितामहाः अजता
प्रपितामहाः अथाज्जनददाति अभ्यंजतापितरः अभ्यंजतापितामहाः आभ्यंजनाप्रपितामहाः वासः सि त्रिणिसु
त्रीणिछिन्वाददातिः अथयद्दुर्नमस्कारैर्विपर्यासमुपतिष्ठंते नमोवः पितरोरसायपितरोनमोवोयएतस्मिन्लोकेस्थयुभा
स्तनुयस्मिन्लोकेमांतनुयथस्मिन्लोकेस्थयुयंतेषावंसिष्टासुयास्तायेस्मिन्लोकेहंतेषावंशेभूयासं नमोवः पितरः शु
ष्मायपितरो० नमोवः पितरोरसायपितरो० नमोवः पितरोजिवायपितरो० नमोवः पितरः स्वधायेपितरो० नमोवः पितरो
मन्यवेपित० नमोवः पितरोघोरायपितरो० अनुषत्यापितरोपतिष्टंत अथपुत्रयाचंते चिरंमेपितरोदत्तपिंडमानहंयु
नक्तिसुयास० सुप्रजसोमयायूयंभूयास्त चिरंमेपितामहादत्त० चिरंमेप्रपितामहादत्त० इत्यायनुषंगः अथैनान्पी
डयुत्थापयति उत्तिष्ठतपितरः प्रेतसुगायमस्यपथामनुयातापुराणं धतादस्मासुदृडविद्यमद्रप्रणोसुताऽगच्छंदेव
तास् अथैतान्पादक्षालनेनाचमयन्नवसानुगच्छति यंतुपितरोयथालोकंमनसाजवेन परेतपितरः सोम्यागंभीरैः पथि
भिः पुर्व्यैः अथापिदक्षसुविदत्रा० अपितयंमनयेसाधमाधमदंति अथापिदक्षनुगंतमनक्तिस्तस्मिन्क्षीरान्नुयति
मनोन्वाहुवामहेनारायं० मनसोमेनपिंडपाचंमन्नभि अंतर्गुमनः पुनः ऋत्वेदक्षायजिवसे ज्योक्चसूर्यंदृशे पु
वर्न० पितरोमनोदत्तंदेव्योजनः जिवन्नात० सचेमहि अथयजमानः स्वधारहितंमहतबासोगोपितृयज्ञविदे
ब्राह्मणायदक्षिण्यन्त्यस्मिन्गोहंवासः परिधायाचम्यदक्षिणादिङ्गंगत्वाचतुर्थेनोदुंबरानस्नायात् यासुगंधारसाव
र्णावस्रेचोनहितउमे तासु० आपः शिवाः सनुउशतप्रचंतुमयाऽर्जमग्नीसिंचीतदेवप्रेषितामहि तासु० यासानिष्क्र
मनेसर्वमिदंजायतेजगत् तासुः यासामिमन्नयोलोकास्तेजसायशसाश्रिताः तासु० याआचिरेवतिर्मधुमतिरापः स्र

७

वंतीशुन्धाः तासुः यादक्षिणारवतिर्मधुमतिरा० तासुः याः प्रतिचिरेवतिर्मधुमतिरा० तासु० याउदिचिरेवति० तासु० याऊ
र्ध्वारेवतिमः तासुः यवमार्जनकृत्याचम्यतदधिवासः परिधायाचम्यप्राजापत्ययर्चायज्ञोप
वित्यप्रेः सनिपमुरुछतिः प्रजापते० पुर्वेष्टथवरमुत्मुकमप्रेप्रक्षियति अभुदूतोहविषोजातवेदाअवाहव्यानिसु
रभिणिकृत्वाः प्रादासिदत्यः स्वधयातेअक्षन्नमीमदन्तेप्रपुणस्यंद्दिदेवान् ब्रोक्षणेभ्यः पिंडानोदनंचदादाति अ
थाध्वर्युर्यजमानोवास्मिन्नेवाग्नोज्यनाभ्यातारराण्श्रतोमाभ्यश्चहोमानुजुहोति चित्तंचस्वाहा० चितायेदं० चि
तिश्चस्वाहा० चित्यादं० अकूतंचस्वाहा० मनश्चस्वाहाः मनसदं० शक्वरिश्चस्वाहा० शक्वरीभ्यदं० दर्शश्चस्वा
हा० दर्शायेदं० पूर्णमासश्चविज्ञानायदं० पूर्णश्चस्वाहा० पूर्णमासायेदं० बृहतेदं० रथंतरंचस्वाहा० रथंतरा
यदं० प्रजापतिर्जयनिद्रायवशेप्रायछ दृतनाज्येपुतस्मैविशः समनमंतसर्वाः सउग्रः सहिहव्योबभुवः स्वा
हा प्रजापत० जयादयः अग्निर्भुतानामधीपतिः समावत्वस्मिन्नन्नस्मिन्नेनस्यामाशिष्यस्यापुरोधाया
मस्मिन्कर्मन्नस्यांदेवहूत्या० स्वाहा० इन्द्रायज्येष्ठानामधिपतयेदं० इन्द्रोज्येष्ठानामधिपति० इन्द्रायज्येष्ठानाम
धिपतयइदं० यम० पृथिव्याअधि० यमायपृथिव्याअधि० वायुरंतरिक्षस्याधीपतयइदं० सुर्योदिवोधि० सुर्यायदिवो
धिपतयइदं० चंद्रमानक्षत्राणामधी० चंद्रमसेनक्षत्राणामधिपतयइं० बृहस्पतिर्ब्रह्मणोधीप० ब्रहस्पतयेब्रह्म
णोधीपतये० मित्र सत्यानाम० मित्रायसत्यानामधीपतय० वरुणोयामधि० । वरुणायाधिपतय० समुद्रः स्रो
त्यानामधिः समुद्रायस्रोत्यानामधिपतय० अनः साम्राज्यानामधीपतिस्तन्मावत्व० अन्नयसाम्राज्यानामधी
पतय० सोमओषधीनाम० सोमायोषधीनामधीपतय० सविताप्रसवानामधिपति० समा० सवित्रेप्रसवा
नामधिपतयइदं० रुद्र० पशूनामधीपति० रुद्रायपशूनाधिपतयइं० अपउपस्पृश्य त्वष्टारुपाणाम० त्वष्टरूपा
नामधीपतयइदं० विष्णुः पर्वतानामधीपतयइं० मरुतांगनानामधीपतयस्तेमावंत्व० मरुद्भ्योगनानामधीपतिभ्य

इ० यजमानस्तदेयेध्वर्युः प्रतिहोमसंसदङ्गंतेवायजमानंवाचयेत् तदानहोमः पितरः पितामहाः परेचरंत
तास्तताम्हाइदमारत अग्नी० पित्राय० पितामहेभ्यः परेभ्योचरेभ्यस्तेभ्यइदन्नतामहेभ्यइद० अध्वर्युः
कर्तेकत्वेनयुजमानंवाचन तदाहोमः पितरः पिताः इत्याहयातानाः ऋतापाइतधामाग्निर्गंधर्वः सइदन्नस्य
स्तन्नपातुतस्मैस्वाहाः ऋतसहऋतधामेयायगंधर्वायेद० तस्योषधयोप्सरसऊर्जोनामताइदन्नस्यस्तन्नपातु
तस्मैस्वाहा ॐ धिषियोप्सरोभ्यउग्भ्यइदं० सः हितोविश्वधामामुर्योगंधर्वः स० सः हितायविश्वसाम्नेमुर्यो
स्यगंधर्वायेद० तस्यमरीचयोप्सरसः अयुवोनामता० मरिचिभ्योप्सरोभ्यअयुभ्यइद० सुषुम्नः सूर्यरश्मि
इमागंधर्वः सु० सुषुम्नायसूर्यरश्मयेयइमंगंधर्वायेद० तस्यनक्षत्राण्यप्सरसविषुणीनामता० नक्षत्रेभ्योप्स
रोभ्योवसूभ्यइद० भुज्युःसुपर्णोयज्ञोगंधर्वः सः भुज्यवेसुपर्णायययज्ञाय वायेद तस्यदक्षणाअप्सरसस्ता
वानामता० दक्षिणाभ्योप्सरोभ्यस्तवाभ्यइद० प्रजापतिर्विश्वकर्मामनोगंधर्वः सः प्रजापतयेविश्वकर्मणो
मनसेगंधर्वायेद० तस्यवर्साभान्यप्सरसोवदूयोनामता० ऋक्सामाभ्योप्सरोभ्योवदूभ्यइद० इषिराविश्व्य
चावातागंधर्वः सः इषिरायविश्व्यचसेवातायगंधर्वायेद० तस्याप्सरसोमुदानामता० अद्भ्योप्सरोभ्योमुदा
भ्यइद० मुवनस्यपतेयस्यतउपरिगृहाइहच सन्तोरास्वाज्यानि ॥ रायस्पोषं ॥ सुवीर्यं ॥ संवत्सरिणं ॥ स्वस्ति ॥
स्वाहा० मुवनस्यपत्य० परमस्याधिपतिमत्युगंधर्वः सइदंन्नस्य० सुस्थितिः सुभुतिर्भद्रश्लुसुवर्वान्यर्जन्योगंधर्वो० स०
सुस्थितयसःसुतयेभद्रश्लोकसुवर्वतेपर्जन्यायगंधर्वायेद० तस्यविद्युतोप्सरसोरुचोनामता० तस्यप्रजाअ
प्सरसोमिरुचोनामता० प्रजाभ्योप्सरोभ्योभिरोभ्यइद० चारु० रूपणकाशिकामोगंधर्वः स० चारवेरूपणकाशि
कामायगंधर्वायेद० तस्याधयोप्सरसः शोचयंतिर्नामता० अधोभ्योप्सरोभ्यः शोचयंतिभ्यइदः मनोभुवनेस्यपतेय
स्यतउपरिगृहाइहाच उरुक्रमणोमेक्षचोयमर्हन्नमयज्ञस्वाहा भुवनस्यपत्यइद० इतिगृह्यइहामः यहूचादेवेह

83
1989

इनदेवासश्चकृमाचयं अदित्यास्तस्मान्मामुंचततस्यर्तेनमामुतस्वाहा देवायंअदित्यायइदः देवाजिवन् न्यायहाचा
स्तमुदिम अग्नीमीतस्मादेनसोगार्हपत्यः प्रमुंचतुदुरितायानिचस्रमकरंतुमामेनेनस ॥ स्वाहा अग्नयेगार्हपत्या
येद० ऋतेनद्यावाप्थिवीविकृतेनत्वा ॥ सरस्वति ऋतान्मामुचता ॥ हसायेदन्यस्तमारिमस्वाहा द्यावाप्थिवीभ्या ॥
सरस्वत्याइदं० सजातदो ॥ सोदुतवाजामिशं ॥ साज्यायसः शं ॥ सादुतवाकनियसः अनाज्ञातंदेवहृतयदेनस्त
स्मात्वमस्मान्मातृवेदामुमुंचीस्वाहा जातरेदसइद० यद्वाचायन्मनसावाहृदाम्यामुरुभ्यामश्विभ्यांपद्भ्यां शिप्रेभ्यांदन्तेचरू
मायचं अग्निर्मा० अग्नयगार्हपत्यायेद० यद्दस्याभ्याचकरंविल्वोपाभ्यक्षाणी मुषलिप्लामान दुरेपच्याराष्ट्रभृत्यानीम
मावनुदंतांमत्पाणिस्वाहा दुरेपश्याराष्ट्रभृन्यश्रामरोभ्यमिद० अदित्यन्नंणायदकचकारयद्वादशंथात्सजगाराजनेभ्यः अग्निर्मा०
अग्नयगार्हपत्या० यन्मयिमातागर्भमत्यनश्चकारयत्सीता अग्निर्मा० अग्नयगार्ह० यदाधिपषमातरंपितरंसूनव० प्रमुदितोधय
नूः अहि ॥ सितोपितरोमयातताद्येअनृणामवामिस्वाहा अग्नयइदं० यदंतरिक्षंपृथीविमुतद्यायंन्मातरंपितरंवाविहि ॥
मिम अग्निर्मा० अग्नयेगा० यदाशसानिसायत्यरप्तसायेदनश्चस्मान्नतनयेत्यूराण अग्निर्मा० अग्नयेगा० अतिक्रामामिदु
रितंयदेनोजह्मामिरिप्रंपरमेसधस्थं यत्रयंतिसुकृतोनापिदुष्कृतंतत्तमारोहामिरुहतान्वृत्रहाव ॥ स्वाहा अग्नयेद० यदोषो
न ॥ चिदवाअमज्जेतदेनस्तितउतन्मनुष्यपुमाम्जेत ततोमायदिविंचिदानशेग्निर्मात अग्नयगार्ह० द्विजाता अमु
जातायाजातावोषधीभ्यं० अथोया अग्निजाअपस्तानः शंयतुषधेनिस्वाहा अद्भ्यः शुधेनिभ्यइदं० यदापोनक्तंरिपं दु
चरामयहादिवाचतनयंयुराण हिरण्यवर्णास्ततरुत्पुनितनस्वाहा आपोहिरण्यवर्णाःस्थइमंवरुणंशुधीह
मद्याचमडय तामवस्युराचकेस्वाहा वरुणायदं० तवायामिन्नमणावंदमानस्तदाशास्तयजमानोहविर्भिः अहे
डमानोवरुणेहबोध्युरुष ॥ समावोअयुः प्रमोषिः स्वाहा वरुणायेदं त्वन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोवया
सिसीष्ठाः यजिष्ठोवह्नितमः शोशुचानोविश्वाद्वेषा ॥ सिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा अग्निवरुणाभ्यामिदं० सन्वन्तो अग्नवमान

वातिनंदिष्टोध्वर्यवऽषेमाच्युष्टो अवयक्ष्वणोचरुण॑ रराणोविहिर्दुदुक॑ सुहवोनऽधीस्वाहा अग्नेचरुणाभ्यामिदं॰
त्वमग्नेऽयाऽस्यायास्मन्नेसाहितः अत्रासन्हीत्यमुहिषयानोधेहिभेषज॑ स्वाहा॰ अग्नयेऽयसःस्रुत्यमात्यहोम॰इ
तिनिगोपितयज्ञः ततोदर्शपूर्णमासवद्यजतिउभ्रियाता अथाधीष्टस्सुर्यंतिन्नमाषग्रिहियवाः प्रियंगवनवोगोधुमाः कृलि
थावासप्तमाइतिग्राम्याः श्यामाकानिवाराजर्तिलागविधुकागर्मुतारनुयवाः कुरुविदाः सप्तमाइत्यारण्याश्चेति समु
च्चित्यप्रक्षालितुसर्वौषधमाज्यस्थालिसरुवास्रुवर्हिर्वासादियानुच्छृत्वानित्यादायवासससंप्रयछन्नाः पत्नियजमा
नाध्वर्युब्रह्मणायदासुर्यंकिरणाभुमिमुकाधीगतरक्षाभवंतिः तदोपासनमवरिषवातयनियवाभीप्रब्रजंति ओषा
सनस्थाधानपक्षेतदधाविभज्याधगार्हकर्मार्थं अवद्यिष्यावद्यिष्टसर्वाधानपक्षेसर्वेसमन्वाश्रेत्रियागारादास्त
वात्रिर्दर्भसयोजितेवाकपात्रीग्रोवादियान्छकलान्प्रक्षिप्यपरिस्तिर्याज्यसस्कृत्यतेनसहसर्वौषधमथर्धीश्रित्यो
भयपर्यग्निकृतत्यादिदृष्यसस्कृत्याध्वर्युर्यजमानावाजत्राउपरतायसर्वौषधमथोभीर्धार्यजुहोति यजमानः
अग्नयेसर्वौषधायपुरुषेप्रजननायस्वाहा अग्नयेसर्वौषधायपुरुषेप्रजननायदः ततोध्वर्युस्तस्मीन्नेषांग्रोजया
नुमन्त्रयतेत्राष्टस्तुतिदुवा॰मात्यहोमानजुहोति अथस्रुचिचतुर्गृहितंगृहित्वा [illegible] समीधमाधायप
युक्तेयप्रजापत्योजहोति प्रजापतेनत्वदं॰स्वाहा प्रजापतयदं॰ अपरंचतुर्गृहित्वाऽनुस्योजुहोति अन्वग्निरुषसाम
ग्रमस्याद्यन्वहानिप्रतथमोजातवेदा॰ अनुसुर्यमुरुचाचश्रीन्नुद्यावाशृथिवीउततानुस्वाहाः अग्नयेजातवेद
सद्॰ अथतानगारान्तेवाशरावयाजमानाग्राहयति अयुषवाग्रहामितेजसेवाग्रहामिब्रह्मवर्चसायवाग्रहमि
अथैभानादायोयोतिष्ठति अयुर्मायुविशातूष्णुर्तामायुविशातुब्रह्मवर्चसमायुविशातु तनध्वर्यवेशप्रदायोदायंतियौ
अचारधेयजमानेयथागतमागत्यपूर्वयाद्वारापोद्यवद्यूतरयोः प्रविश्यगार्हपत्यायतनेन्युप्य॰ पसमाधायबहि
षापरिस्तिर्योतरतः पात्राण्यासादयति अज्यस्थालिचरुस्थालिमेक्षणंचोद्वरणपात्रिप्रोक्षणिस्रुवनिर्वपणस्थाल

85
1989

अन ईहंचमरुस्खलमुमलेरुक्षाजिनंदुर्षचित्रियाश्वत्थासमिधस्तिस्रश्चाग्रदीक्षणेवाब्रह्मयजमानावृथविद्यातः
अध्वर्युःपवित्रेनिर्वापपात्रेणतस्यदृष्टोग्नीवायावान्वतुरः पात्रानिन्नीहिणानीर्वपति ब्रह्मणेजुष्टनिर्वपामितीदक्षीणावाग्रति
पात्रमंत्रयति अथमंत्रपक्षे निरुप्तानभीमृशति अकृत्योत्वाकामायत्वासमूहेत्वा व्रीहीन्पिनीरुप्यप्रोक्षति।
ब्रह्मणेजुष्टंप्रोक्षामिति तूष्णीवा चर्मास्युक्ष्यनिरस्यति ततःदृषदाजिनेऽवनेदुहेचमणिवारुलूखलंनिधायव्री
हिनोथमुसलनाबहत्यत्रि पलिक्नत्यत्रिः प्रक्षाल्यनिर्वापपात्रेनस्थाल्यातिरः पवित्रंचत्वायुर्दपात्राण्यानीयस्था
लीमग्नावधिश्रियतस्यांतिरःपवित्रंतंडुलानोप्याज्यंनिरूप्याधिश्रित्योभयेपर्यग्निकृत्यस्रुवंचसंमृज्यचरु
मभिघार्यचोदचमुद्वासयति अथेनमायतीगवागमनकालेऽत्विग्भ्यःपरिक्रमिणःबाह्यःस्तोब्रह्मोदन
इति अध्वर्युदयःसर्वमहर्त्विजःसहागत्योत्तरतोनुदिशमुपविशंति यजमानःउदरणपात्र्यामुपस्तीर्य
ब्रह्मोदनस्थालीमचालयन्निवत्तस्यामुद्धृत्योदनमध्येगर्त्तंकृत्वातस्मिन्घृतमाज्यमानीयब्रह्मादक्षिण
तःसमंत्रंनिरसनमुपवेशंकरोति मेक्षणेनोपहत्यजुहोति प्रवेधसेकवयेवेद्यायवचोवंदारुवृषभायवृ
ष्णेपनोभयमभयंतन्नोअस्त्ववदेवान्यजेहेड्याश्स्वाहा ब्रह्मणश्दं॰ अथैतानध्वर्यवादीनुत्तरतःपरस्पराभि
मुखंमुपविष्टानानुपूर्व्येणाचमयोद्धरणपात्र्याभिमृशन्नाकर्षन्निवब्रह्मोदनंतेषांमध्येप्रवेशयति यज्ञोमो
पनमस्तितूष्णींवा तमोदनंपृथक्पात्रेषुचतुर्द्धाकृत्वातेभ्यःपृथक्कृत्वाउपोहति तेमध्याद्भागत्रयंप्राश्य
यजमानंप्रशंसति राद्धस्तब्रह्मोदनइति तेभ्यःसांडंवत्सतरंददाति तेमुत्काच्म्यवत्सतरंप्रतिगृह्णंति उत्तरत
आसीनःकश्चित्तब्राह्मणःश्यामकांप्राश्नाति तस्मिन्यजमानोयत्किंचिद्ददाति यजमानःपात्र्यासमग्नि
ष्आसिक्तमाज्यंस्थालीपाकेतिस्रश्चित्रयाश्चत्यसमिधोभ्यज्याददाति समिधाग्निंदुवस्यतघृतैर्बोधयता

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

तिथिं आस्मिन्हव्याजुषंतनस्वाहा अग्नयइदं॰ उपवाग्नेर्हविष्मतीर्घृनाचीर्येदुहयत जुषस्वसमिधोममस्वा
हा अग्नयइदं॰ तंत्वासमिद्भिरंगिरोघृतेनवर्द्धयासि बृहछोचायविष्यस्वाहा अग्नयइदं॰ यजमानःसमि
त्स्वाहितास्वध्वर्येवत्सतरींददाति अथास्मैयजमानायाध्वर्युरर्णीप्रयछन्नाह वाचंयमोभविष्यसि रा॰
साधियत्तेस॰सिष्यमितिसपरिक्रमिणः प्राह ब्राह्मणाना यत्राश्वंगोपायतस्संभारान्निधत्तेति अग्न्युत्प
त्यनंतरंवाग्विसर्गः अध्वर्येरिरणीप्रतिगृह्णन्यजमानोजपति महीविरूपत्नीसदनेऽतस्यार्वाचीएतंध
रुणेरयीणां अंतर्वेलीजन्येजातवेदसमध्वराणांजनयथःपुरोगां आरोहतंदत्रा॰ राक्करीर्यमर्तेनाग्ने
आयुषावर्चसासह ज्योग्जीवंतउत्तरामुत्तरा॰ वर्ष्मामहंपूर्णमासंयज्ञंयथायजे अरणीउरसीश्लेषयति ऋ
त्वियवती॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥७॥ ७॥ ॥५॥ ॥३॥ ॥६॥